

Naslov izvornika:

Bruno Ferrero, *I vostri figli hanno soltanto voi!*
Solo l'educazione può cambiare il mondo

© 2007 by Editrice Elledici, Torino

www.elledici.org

Nakladnik i copyright za hrvatsko izdanje:

© 2017 by SALESIANA d.o.o.

Omiška 8, Zagreb

salesiana@salesiana.hr

www.salesiana.hr

Za nakladnika: Mihovil Kurkut

Prijevod: Anto Stojić

Lektura: Vjeročka Ban

Grafička priprema: Salesiana d.o.o.

Grafičko oblikovanje korica: Marko Đurin

Ilustracija na naslovnici: shutterstock.com

Tisak: Kerschoffset Zagreb d.o.o

ISBN 978-953-205-163-6

BRUNO FERRERO

*Vaša djeca
imaju samo vas*

JEDINO ODGOJ MOŽE PROMIJENITI SVIJET

Salesiana

Zagreb, 2017.

Roditelji to mogu

*S*trah je ono što danas osjete mnogi roditelji. Kronike i istraživanja uvažениh ustanova i poznatih profesora zasipaju ih lošim vijestima. Svi prijete, opominju i optužuju. Tvrde da je obiteljsko ozračje loše.

Malo je onih koji predlažu bilo kakvu terapiju.

Lakše je upirati prstom u ono što nije dobro. Naravno, uz besprijekorne statistike.

Predložiti pozitivna rješenja znači kompromitirati se, a danas to nitko ne želi.

Ova knjiga kreće polako uzvodno i predlaže jednostavne i svima dostupne odgojne smjernice. U njoj se nastoji suosjećati s roditeljima.

| Čvrsti temelji

Neka uporišta obiteljske ljubavi

U obitelji postoje nosivi stupovi na kojima ona počiva. Potrebno ih je pregledati i popraviti oštećenja. Veoma je korisno zaustaviti se pred nekim uporišnim točkama obiteljske ljubavi. Riječ je o malim stvarima koje naše »biti zajedno« pretvaraju u najdublje životno zadovoljstvo.

PRVI STUP ZNAČI DA SVAKI ČLAN OBITELJI VOLI SAMOGA SEBE.

Može se činiti besmislenim, ali to je odlučujuće za život svakoga pojedinog člana. Isus je također ukazao na ljubav prema samome sebi kao mjeri kojom trebamo ljubiti bližnje. Ljubiti sebe u biti znači vjerovati da si sâm vrijedan, sebe pozitivno vrednovati i držati do sebe. Jedan od temeljnih zakona u dinamici ljubavi tvrdi da nas drugi doživljavaju i cijene onako kako mi sami cijenimo i vrednujemo sebe. Ako netko misli da je »otirač«, snaći će ga gorko iskustvo da će drugi njime »otirati noge«. Ljubiti sebe najbolji je put koji vodi do ljubavi. Tko do sebe drži, u drugima budi uvažavanje i poštovanje.

SVE KREĆE OD ONOGA »DA, JA TO ŽELIM!« Život udvoje je izbor: to nije ljubavna pjesma, nešto nagonско ili poezija. To znači da su dva ljudska bića odlučila postati jedno dušom i tijelom, umom i

duhom; da će postati nova stvarnost »mi« sazdana od dvaju različitih »ja«. Nastala je ekipa koja jedinstvenom snagom kreće zajedno u život. Tako važnu odluku treba obnavljati svakodnevno, a osobito u teškim trenucima. »Ja želim tebe, ne tvoje usluge, tvoju pažnju ili tvoja novčana sredstva.«

LJUBAV JE STVAR MALIH POMAKA. Sretna obitelj plod je nekog razvoja. Zahtijeva veliku strpljivost, vrijeme, mnogo odgovornosti i truda oko naoko sporednih stvari u životu: važno je tko sređuje račune, tko izvodi psa u šetnju, tko kuha, tko popravlja kvarove, tko vozi kad se ide na duga putovanja, tko prati djecu u školu, tko ide u kupovinu. Nije to baš romantično, ali obiteljska se ljubav razvija postupno procesom usklađivanja osoba koje imaju pravo na vlastite ideje, želje, potrebe, pa i pravo na različite karaktere. Svatko mora u svom životu »pronaći mjesta« za druge.

U svakom slučaju obiteljski je život **PREDIVNA PRILIKA ZA RAST.** To je »škola života« u kojoj se stječe umijeće međusobnog prepoznavanja i rasta. Obiteljski život širi vidike i perspektive, obogaćuje pojedince, pomaže u rješavanju problema i poteškoća, jača, čini svoje članove boljima, mudrijima i istinitijima. To je intenzivan program: dvadeset četiri sata dnevno uče se međuljudski odnosi i usavršavaju **VAŽNIJE ŽIVOTNE DISCIPLINE.**

Pet najvažnijih pravila

PRVO PRAVILO JE DOGOVARANJE. Obiteljski život bez dogovaranja jednostavno je grupiranje sebičnih pojedinaca. Dogovaranje je bitno za svaki grupni rad, za održavanje dinamike onoga »mi«: to se

odnosi na tijelo, emocije, mišljenja, vrijeme, prostor i osobne stvari. **DRUGO PRAVILO JE STRPLJIVOST.** Svaki član se kreće, raste, razvija se slijedeći vlastite korake i ritam na bilo kojem području: fizičkom, emocionalnom, intelektualnom ili duhovnom. Svako tvrdoglavo nastojanje donosi nevolje. **TREĆE PRAVILO JE PRIZNANJE.** To znači da druge treba uvažavati; treba znati cijeniti sve ono što pojedinci u obitelji jesu i što čine. **ČETVRTO PRAVILO JE PRIHVAĆANJE DRUGIH** baš *onakvima kakvi oni jesu*. Važno je da drugima pokažemo bezuvjetno razumijevanje kao što želimo da drugi nâs razumiju. To se uči u suživotu s karakterima koji nam ne odgovaraju. **PETO PRAVILO JE PRAŠTANJE.** To nije nimalo lako, ali je jedina mogućnost da obiteljskoj ljubavi zajamčimo trajnost.

U svemu ovome **KOMUNIKACIJA JE JAKO BITNA.** Nema veće boli od fizičke blizine koja proživljava emocionalne ponore.

Iskren dijalog oči u oči, intenzivan ali bez buke, prijeko je potrebno sredstvo za otkrivanje međusobnih potreba i želja, a osobito za pronalaženje rješenja kojima će svi biti zadovoljni. Kako razmirica i teških trenutaka neće nedostajati, životno će važno biti **UMIJEĆE PREGOVARANJA** koje ne dopušta pobjednike ni pobijeđene.

Samo tako moguće je učinkovito sučeljavati nenadane promjene i kušnje kojih je sve više. Zbijanje jednih uz druge na životnoj vjetrometini produbljuje obiteljske veze.

Tajna obiteljske sreće je u prisjećanju da se **LJUBAV HRANI KAO I SVE DRUGO ŠTO ŽIVI.** Svaki član obitelji treba ulagati vrijeme, pažnju i napor te poticati dobre suodnose. Ako se pomirimo s time da sve ide kako ide, može se dogoditi da odnosi oslabe i zamru.

Nije dovoljno obilno blagovati jednom godišnje za obljetnice i rođendane. Treba se hraniti svakodnevno, kao slatkim napitkom koji ne traži veliku pripremu. Potrebno je kušati i pokazati **UŽITAK ZAJEDNIČKOG SUSRETANJA** u razonodi i zajedničkim radostima.

Da bi sve to išlo kako treba, valja njegovati **JAKU DUHOVNOST**. Na kraju krajeva obitelj je prije svega duhovna stvarnost.

Četiri »jahača« obiteljske apokalipse

Kako »umire« obitelj? Umiranje ponekad počinje kad se počnu zapostavljati normalni obiteljski odnosi, kad nas zapljusnu bolna iznenađenja. Zapravo, najprije se pojave »znakovi opasnosti«. Postoji, prije svega, spirala negativnih suodnosa, osjećaja i ponašanja koja razaraju obiteljsku ljubav. Ovo se urušavanje obično događa na četiri predvidljiva načina, koja je jedan učenjak, John Gottman, nazvao »četiri jahača Apokalipse«: kritiziranje, omalovažavanje, obrambena reakcija i zid šutnje. Te četiri stvari velika su nesreća za djecu i roditelje.

PRVI »JAHAIČ«: KRITIZIRANJE

Postoji bitna razlika među pojmovima *prigovarati* i *kritizirati*. Prigovori idu uz specifičan način *ponašanja*, dok je kritika napad na *osobu*.

Prigovor ili predbacivanje je jednostavno kad netko nešto tvrdi, a kritika je često prosudba i znači da bi kritizirana osoba trebala biti drukčija od onoga što ona jest. Kritikom se želi reći da dijete ima neotklonjivu manu. Kritika se izražava općenitim riječima: »Ti mi *nikad* ne pomažeš u kućnim poslovima« ili »Ti *previše* telefoniraš«.

Kritika je često izraz frustracije otrpljene u šutnji i izražava ljutnju. Učinak može biti koban. Kritika znači čitav niz međusobno odvojenih prigovora: »Uvijek kasniš u školu«, »Neuredan si«, »Nikad ne kažeš kamo ideš«, »Oblačiš se svakojako«, »Mjesecima nisi bio kod bake«, »U školi loše stojiš, a i dalje ljenčariš« ili »Tvoji prijatelji mi se nimalo ne sviđaju«.

Najbolji način izbjegavanja ovakvih opasnih kritika jest da se nesporazumi i problemi rješavaju čim se pojave. Ne treba čekati da nas prekomjerno naljute ili uvrijede. Negodovanje ili ljutnju treba radije pokazati prema onome u čemu je dijete pogriješilo, nego prema njemu kao osobi ili prema njegovu karakteru.

Važno je usredotočiti se na ono što se trenutno događa i sudržavati se od poopćenih tvrdnji. Kad se izražava nezadovoljstvo, treba izbjegavati riječi kao što su: »Morao si«, »Ti si uvijek« ili »Ti nikad nisi«.

DRUGI »JAHAC«: PREZIRANJE

Prezir je ekstremna kritika. Roditelji koji preziru djecu, psihički ih vrijeđaju ili ranjavaju. Prezir često proizlazi iz osjećaja da nekoga ne prihvaćamo ili ne volimo, da ne odobravamo nečije ponašanje ili pak da želimo da se nekomu osvetimo. Kad preziremo, naš se um puni negativnim idejama: moje dijete ništa ne zna, nesposobno je, idiot. Gorka razočaranja s vremenom umanje i unište komplimente, lijepe misli i nježne geste. Negativne emocije i okrutne riječi potisnu pozitivne osjećaje i ljubaznost.

Na ljutnju svoje djece roditelji mogu odgovoriti nemarno i prije-teći ili ispravljajući primjerice gramatiku nečijih rečenica izrečenih u

trenucima srdžbe. Jezik tijela tada očituje pomanjkanje poštovanja i povjerenja prema drugima. U pogledu se pojave pretjerani prijekori, smijeh postane podsmjehivanje.

Budući da omalovažavanje može uništiti divljenje i nježnost, lijek za to je blaga ljubav, prisjećanje na lijepe trenutke, pregledavanje starih fotografija, jednostavno druženje i što prije promjena raspoloženja nabolje. Gubitak poštovanja nagriza osjećaje poput hrđe.

TREĆI »JAHACHA«: OBRAMBENA REAKCIJA

Kad se u obitelji pojave »napadači«, ostali naravno zauzimaju obrambene stavove. Obrambene reakcije stvaraju velike probleme, pogotovo stoga što napadnuti ne sluša nikoga, zaokupljen je jedino podizanjem obrambenog bedema i živi u rovu. Štoviše, često reagira niječući bilo kakvu odgovornost (»Nisam ja kriv, moji su me prijatelji izazvali.«). Ponekad izmišlja isprike ili sramotno laže (»Rado bih ti bio pomogao, ali sam se spremao za ispit.«).

Ključ napuštanja obrambenog mehanizma je slušanje što drugi govore, ne kao upozorenje da dolazi napad, nego kao korisnu informaciju izrečenu malo čvršćim tvrdnjama.

ČETVRTI »JAHACHA«: ZID ŠUTNJE

Ako roditelji i djeca ne postignu mir i ako nastave s kritiziranjem, preziranjem i obrambenim reakcijama, vjerojatno će susresti četvrtog »jahača«: zid šutnje. To se dogodi kad se jedno od roditelja ili djece zatvori u šutnju, jer je sporazumijevanje postalo tjeskobno ili nepodnošljivo. Netko od njih doista postane kao zid i ne daje nikakvih znakova da su nešto čuli i da su razumjeli onoga koji je govorio.

Ako nismo otvoreni za razgovor, problemi se još usložnjavaju, a izolacija pogoršava. Tko želi srušiti zid, mora se potruditi da sluša i odgovara tijekom rasprava. Jednostavno klimanje glavom ili tiho izgovaranje »da, da, naravno« ili »tako je, sigurno« tijekom razgovora onomu tko govori daje do znanja da ga se sluša. Odobravanje može poboljšati odnose. Za početak može biti dovoljno, pa se može prijeći i na više razine učinkovitog slušanja sve dok se ne ukaže prilika i za susret.

Djeci je potrebno ohrabrenje

Ohrabriti nekoga je divna stvar. Ohrabriti djecu znači »dati im srce«, presaditi nešto iz vlastita srca u njihovo. To je prekrasno i delikatno umijeće, a riječ je o rijetkoj osobini koja ide od srca do srca.

Točno naznačena zadaća roditelja i odgojitelja je biti podrška djeci dok razvijaju sposobnosti, stvaraju potrebnu sigurnost i počinju hodati svojim nogama.

PRIJE SVEGA, TREBA VIDJETI I PROCIJENITI NJIHOVU STVARNOST.

Kad djeca sanjaju, njihovi snovi postaju veliki i u njima je sve moguće. Nije lako pomno ih voditi tako da realistično procjenjuju vlastite sposobnosti i želje. Vjerojatno je jako delikatno pogoditi trenutak kada nastupiti, kada pohvaliti, kada i koliko kritizirati. Djeca trebaju podršku, ali i iskrenu procjenu postignuta napretka i dosegnutih rezultata; pri tome treba biti siguran da sve ono što roditelji kažu ili traže pridonosi razvoju njihovih sposobnosti.

Da bi to postigli, roditelji trebaju pažljivo pratiti potrebe, darovitost i želje svakog djeteta. Djecu se ohrabruje u »pluralu«, treba upoznati njihove osobnosti, razumjeti kako se svako od njih nosi

sa svojim poteškoćama ili nedoumicama, koliko mogu slijediti ono što si zacrtaju, komu je potrebna veća pomoć, tko može više sâm. Svako dijete je neponovljivo biće. Hrabriti djecu na pravi način znači slijediti njihov značaj, njihove sklonosti, strahove, interese i sposobnosti.

STOGA, DRUGA BITNA STVAR JEST BITI PRISUTAN. Roditelji trebaju djeci pomoći da napreduju, a u isto vrijeme trebaju biti spremni pridržati ih kada klonu. Ponekad im je bolje pomoći prije nego ih neka situacija iscrpi, dok će u drugoj prilici biti bolje povući se i pustiti ih da probleme sami rješavaju. Ali i onda kada pustimo da se sami snalaze, trebamo biti prisutni poticajnim riječima, potapšati ih po ramenu, savjetovati.

NAJBOLJA POMOĆ je ipak kada pomažemo djeci da stvore **POZITIVNU SLIKU O SEBI** i svojim sposobnostima, da steknu određeno **SAMOPOŠTOVANJE**. To je moguće u nekim jednostavnim, ali važnim etapama.

RODITELJI TREBAJU OSLUŠKIVATI ŠTO DJECA MISLE I OSJEĆAJU. To znači da za njih trebaju naći vremena, pažljivo ih pratiti. Tako im šaljemo poruku da ih prihvaćamo, da su nam važni i da nam je stalo do njihova mišljenja.

Važno je stvoriti obiteljsko ozračje u kojem će se djeca dobro osjećati i biti uvjereni da mogu u nečemu uspjeti. Pogrešno je mišljenje da će djeca jačati ako budu »prekaljena« negativnim opomenama, prijetnjama neuspjehom i strogim dnevnim redom.

Roditelji trebaju djeci prepustiti dovoljno prostora za samokontrolu. Ako ih budu pretjerano kontrolirali, nametnut će im

osjećaj nesposobnosti i manje vrijednosti. Samostalnost se potiče njegovanjem osjećaja odgovornosti. Važno je da djeca nauče biti odgovorna i da sudjeluju u svim dnevnim dužnostima sukladno dobi i sposobnostima. Djecu treba poticati da nadvladavaju svoje granice i da šire vidike. S druge strane, trebaju biti svjesna da su roditelji uvijek na njihovoj strani, pa i onda kada pogriješe. Pravda traži da se pohvali dobro učinjeno djelo, da se djeci oda priznanje za njihov makar i malen napredak.

Ohrabrenje ima svoje **ZAMKE**. Prva i najopasnija je umor koji ponekad zahvati roditelje. Dogodi se, primjerice, da djeca utroše više vremena kad nešto čine sama, nego što bi taj posao obavili roditelji umjesto njih. Kad malo odrastu, neće biti problem vremena nego truda; roditelji, naime, postanu umorni od ustrajavanja da njihova djeca učine ono što je u njihovu interesu.

O *sobito valja paziti da, bez obzira na dob djece, roditelji ne padnu u zamku da nešto čine umjesto njih.*

Roditelji bi trebali organizirati dnevni red tako da djeca pronađu vrijeme potrebno za sve ono što trebaju naučiti (obučiti se, oprati zube, urediti sobu), a da to ne bude na brzinu i bilo kako. Čini se da nam život pun stresova kojima obiluje svakodnevnica ne omogućuje da donesemo odluku i ustanemo pola sata ili sat ranije, kao preveliku cijenu.

Naravno, roditelji se neće moći uvijek snaći u mnoštvu obiteljskih i profesionalnih obveza. U odmjeravanju snaga za i protiv, neka vide da je to za njihovu djecu važno, jer ona trebaju naučiti

neke poslove, k tomu biti ponosna na to i sigurna u sebe, a ne da se srame i budu potištena zbog vlastite nesposobnosti da uhvate korak s ubrzanim načinom života.

Druga zamka u koju roditelji mogu upasti jest da djeci uskrate inicijativu, kako bi ih poštedjeli neuspjeha, razočaranja i drugih neugodnosti. Tada djecu izlažu opasnosti da odrastaju nesigurna, ovisna i premalo kreativna.

Na kraju, roditelji trebaju paziti da ne tjeraju djecu da postignu ciljeve koji oni sami nisu uspjeli postići. Svako je dijete sa svojim darovima jedinstveno i neponovljivo biće.

Hrabriti ne znači povremeno tapšati nekoga po ramenu. To znači pomoći djeci primjerom, ne riječima, da postignu određene duhovne osobine kao što su: ljubaznost, velikodušnost, osjetljivost za druge, odlučnost. Treba im pomoći da krenu prema nekim ciljevima i da se zalažu da ih postignu. Hrabriti znači vjerovati u snove koje djeca sanjaju i onda kada ih ne razumijemo.